

EFTIRMETING. Danska stjórnin noktar okkum tjóðarheiti og tjóðarrættindi. Tað er klassisk imperialisma. Og hon fer víðari: Stjórnin virkar eisini - saman við fóroystu andstóðuni - fyri, at fóroyingar lima seg inn í Danmark. Gera vit tað, staðfesta vit endaliga, at Føroyar eru danskar. Tá missa vit frumrættin til landið. Tí er tað álvarsamt, siga vit nei i mai - ella bogna longu nú. Men tað verður bæði baldrut og strævið, siga vit ja, sigur Sjúður Skaale, sum í tvey ár hevur arbeitt við sjálvtýrismálum í Tinganesi. Nú hevur hann lagt frá sær

Spillnakin imperialisma

**EMBÆTISMAÐUR
LEGGUR FRÁ SÆR**

Sjúður Skaale

Sjúður Skaale, embætismaður leysur av Tinganesi: Tað verður álvarsamt siga vit nei i mai – ella bogna longu nú.
Men tað verður bæði baldrut og strævið, siga vit ja

Mynd: Jens Kristian Vang

Sosialurin hevur boðið mær pláss skriva eina grein um sjálvtýrismálið, grundaða á mínar egnu metingar, eftir at hava starvast sum embætismaður í Tinganesi í knópp tvey ár.

Tað vil eg fyrst nýta hóví at takka fyri. Og so vil eg gera greitt, at hetta eru persónliga hugsanir hjá einum, sum tekur fult undir við, at vit taka ábyrgdina av okkara landi.

So er tað greitt...

Eg haldi eg byrji við eini lítlari hending, sum eg haldi rettiliga væl lýsir tað, sum hendi, tá samráðst varð í fjør:

Vit eru stódd í forsetismálaráðnum á kvöldi 26. oktober. Samráðingarnar um framtíðarstóðu Føroya eru jüst slinnaðar.

Tíðindafólkini ganga sum svangir úlvar og slota eftir fóði. Sögum. Yvirskriftum. Forsíðum.

Trokanin gerst ógilig, tá Poul Nyrup Rasmussen kemur út til teirra. Andlitsbragdið er hugsunarsamt. Hann svølgir. Hyggur álvarsamt í eygumi á starandi tíðindafólk og skyggjandi kameralinsum. So kemur tað:

"Dette handler kun om penge!" sigur hann.

Og so skriva og filma og fotografera tey, meðan Nyrup faðirliga og lærandi greiðir frá, at "Landsstýret

kræver en overgangsordning på femten ár eller mire. Jeg har tilbudd fire. Dette er grunden til, at de nu har forladt forhandlingerne."

Tann neyðuga lygnin

Tey, sum vóru á fundinum, vita, at forsetisráðharrin lýgur. Eingin hevur talað um hvørki pengar ella skiftisskipan.

Langt áðrenn partarnir

og sópaði oll uppskotini av bordinum. Utan grundgiving.

Men hann brúkti tey kortini – aftaná fundirnar!

Hoáast hann fekk tað fyrsta útspælið handað í trúnaði, læt hann kortini pressuna fáa tað – eftir at hann hevði biðið sínar embætismenn vent og snarað tí. Tá teir vóru lidnir vísti uppskotið, at fóroyingar kravdu blokkstúðul í 50-70 ár eftir loysingina. Tað var tað, danskir skat-tjaldarar fingu at vita_

Forsætisráðharrin manipuleradi við trúnaðar-

upplýsingum. Hann breyt eitt trúnaðarlyfti og misnýti sýnt álit.

Men tað tænti endamálum.

Endamálið var at sleppa undan at tosa um kraf og rétt fóroyinga til fullveldi. Um sáttmálauppskotí. Og um hví danska stjórnin noktaði at fylgja gjordum avtalum um samráðingarnar.

Endamálið var at seta nokad annað á breddan í donskum fjølmiðum: Fóroyingar krevja! skuldu bløðini skriva. Fóroyingar nassa! Fóroyingar vilja hava tínar pengar, góði danska skattgjaldar!

Endamálið var at fremja eitt karaktermörð móti fóroyingum.

Tað er ikki nakar býttur taktikkur. Tí hvør lurtar eftir krövunum hjá einum nassara? Hvør tekur ein igil í álvara? Hvør hefur virðing fyri einum folkatings- og ábyrgda-leysum unga?

Eingin. Vóru fóroyingar fyrst úthondigð sum nassarar, fór eingin at hava at stjórnini fyri nakað. Sama, hvørjor avtalur hon breyt. Sama, hvat hon segði og gjordi.

Og eingin fór heldur at lura eftir fóroyingum. Eingin lurtar eftir börnum, sum biðja um bom.

Taktikkurin eyðnaðist – stjórnin fekk frítt spæl. Ikki ein gang tó hon gjordi sít etniska roknistykki, gav óllum fóroyingum í Danmark ein príssseðil í nakkun, og við hesum möguliga breyt skrásetingarlögina, fekk hon trupulleikar.

Tað var ein yvirskrift, sum skuggaði fyri óllum óðrum: FÓROYINGAR ERU ÓTAKKSAMIR NASSARAR!

Nyrup fekk tað, hann vildi hava.

Ein spillnakin skapningur

Tað vóru m.a. hesar beisku royndir sum gjórdu, at landsstýrið ikki vildi tosa um pengar á fundinum 26. oktober.

Í staðin kravdi landsstýrið at fáa at vita, um stjórnin í yvirhovu gødtók, at landsstýrið umboðaði eina serstaka tjóð.

Kravíð komst av, at framferðin hjá stjórnini í fleiri málum bar boð um, at stjórnin ikki gødtók henda veruleika. Og forsætisráðharrin hevdi eisini sjálvur í almennum útsagnum sátt iva um tað.

Tann 26. oktober varð hann biðin um at geva eitt greitt svar: Góðtók danska stjórnin, at fóroyingar eru serstök tjóð, og hava tey rættindi, tað hefur við sær – ja ella nei!

Og forsætisráðharrin segði nei! Hann noktaði. Fóroyingar eru ikki tjóð,

segði hann. Fóroyingar eru ein samrunnin partur av donsku tjóðini, og hava ikki sjálvsvergerðarrætt. Tað er fólkrettindi, sum hevir endaliga orðið í spurninginum um framtíðarstóðu Fóroya.

Poul Nyrup Rasmussen hevði spælt ein sjónleik teir sjey mánaðirnar, samráðingarnar hóvdú vart. Men leikjtaldíð aftanfyri hann skráðnaði meira og meira.

Áðrenn samráðingarnar byrjaðu, læst hann at virðingar. Men tá tað kom til stykkis var eingin virðing. Hann breyt allar avtalur. Hann breyt givin lyfti. Hann noktaði eygleiðarum atgongd. Og tað gjordist alt týðilagari, at hann bara vildi draga alt út, til tað at enda av ser sjálvum steðgaði av einum folkatings- ella lögtingsvali.

At Nyrup blankt noktaði at fylgja vanligum manngendum og blankt noktaði at so mikioð sum ein einasta felags fundarfrá-søgn varð gjord sýndi, hvat endamálið var: Einki – absolutt einki – skuldi liggja eftir. Sjálvtýrissamráðingarnar skuldu dragast út – og kvalast.

Tað gjordist alt greiðari, at talan var um sjónleik. Og tann 26. oktober hekk eingin lepi av leikjtaldinum eftir. Umboðini fyri Fóroya Landsstýrið sou veruleikan. Tey sou ta hugsan, sum er grundarlag undir danska fóroyapolitikkinum. Alt var flust uttanav.

Tað, sum eftir stóð, var ein spinnakin, ljótur skapningur. Ein skapningur, sum vanliga er fjaldur aftan fyri tóm politikarað og tekniskar embætismaðrafrægioðingar. Sum vanliga smýgur sær millum slipsini og dokumentmappurnar hjá glottum teknokratum í forsætisráðnum.

Men nú hevdi skapningurin einki skjól. Nú sóu óll hvør tað var, sumnakin stóð har og royndi at halda fyri seg sjálvan.

Tað var imperialisman.

Kroppurin skuldi lastast í

Tað ljóðar fremmant. Ófrættakent. Ósannlíkt. Men soleiðis var tað. Politikkurin hjá donsku stjórnini hevdi einki annað navn.

At fóra fram, bæði í Danmark og í alþjóða samfélagnum, at fóroyingar eru fult undirgivnir eitt statsvald, sum teir ongantid á fólkareðisligan hátt hava givit seg undir, er imperialisma.

At nokta teimum

tjóðarheiði, sum hava rætt til tjóðarheiði, er imperialisma.

At nokta teimum tjóðarrettindi, sum hava rætt til tjóðarrettindi, er imperialisma.

So greið var stóðan 26. oktober. Og tó fóroyingarnir sóu, at tað var sjálv imperialisman, sum sat hinumegin bordið, reistur teir og fóra.

Men Nyrup vildi ikki hava, at tannnakni skapningurin gekk og rann leysur úti millum fólk. Tað kundi skaða umdømið hjá hansarsa stjórn. Tí skuldi kroppurin lastast í og fjalast.

Hetta var Nyrupsa einasta endamál, tó hann fór úti til tiðindafólkini um kvøldið tann 26. oktober. Tá andlitsbragdið gjordist hugsunarsamt. Tá hann svøldgi. Tá hann álvarsamt hugdi í eyguni á starandi tiðindafólkí og skyggjandi kameralinsum. Tá hann segði sína væl umhugsada lýgn: "Dette handler kun om penge".

Konfrontation

Nyrup nýtti hesa lynnina á hegningislagan hátt. Allir danskir fjølmiðlar hóvdú som yvirskrift:

SAMRÁÐINGAR SLITNADAR.

FÓROYINGAR KREVJA OV NÓGVAR PENGAR.

Men í Fóroyum vita nú óll, sum vilja vita tað, hvussu stóðan er:

Danska stjórnin ger seg inn á rétt Fóroya fólk til Fóroya land og vil avtaka hann.

Danska stjórnin ger seg inn á grundleggjandi rættindi fóroysku tjóðarinnar og vil avtaka tey.

Undir teimum drúgvu samráðingunum í fjør, vóru tær mongu kávaltírnar flustar uttanav danska fóroyapolitikkinum. Tað, sum tað var eftir, var spillnakin imperialisma.

Tað er hugstórt. Men tað er týndingarmikið at vita, at skal fóroyiska sjálvtýrisröslan náa sínum málum

tjóðarfærsi, so verður tað ikki gjøgnum samráðingar við donsku stjórnina. Tveir partar kunnu ikki samráðast, um annar parturin ikki viðurkennir tilveruratturin hjá hinum partnum.

Skal málid náast, verður konfrontation.

Oljan er dorsk

Samráðingarnar í 2000 vístu, at danski forsætisráðharrin var til reiðar at nýta bæði avtalubrot og lynnir fyri at stéða landsstýrinum. At ein fórsætisráðharr ger slíkt, er álvarsamt.

Men hví ger hann tað? Hví er tað so um at gerá hjá dønum at varðeita yvirvaldsrættin yvir Fóroyum? Hví ikki gera ein felagsskap, har partarin eru sjálvtýðugir og javnt-settar?

Ein hóvuðsorsók er ið hvussu er greið: Oljan.

Fatanin í forsætismála-ráðnum er, at danski staturin undir verandi skipan eiger endaliga yvirvalds- og ognarrættin til oljuna. Fóroyska heimastýrið er eftir teirra tykki bert ein lokalar danskur myndug-leiki, sum hevir fingeð umsitingarrættin útdeleger-aðan.

Og eingin skal vera í lava um – og vit siggja tað longu nú – at sterkar kreftir í Danmark fara at krevja, at staturin ger yvirvalds-rættin galdduni, um olja verður funnin í "Nord-Danmark".

Tað er bert eitt sum kann tryggja, at fóroyingar fáa full rættindi til fóroyisku landi. Tástaní hava vit yvirvaldsrættin yvir Fóroyum og tí, sum hoyrir hesum landi til – m.a. oljuni, sum kantska, kantska ikki, er her.

Innliming

Hóast danska stjórnin sigur tað mótsatta, so er eingin ivi um, at Fóroyar gerast eitt sjálvtýðugt land. Tástaní hava vit yvirvaldsrættin hevur sjálvsvergerðarrætt – t.e. rætt til at taka avgerð um ega lagnu. Fóroyingar

hava nevniliða ongantid við fólkareðisligari avgerð límað seg inn í Danmark.

Tí kunnu vit framvegis velja at stovna egði ríki – ella at lima okkum inn í eitt annað ríki.

Men hesin rættur kann samþert fólkareðtinum bert nýtast einaferð. Tann dag, vit á fólkakonvóðu hava valt at lima okkum inn í Danmark, er hann burtur. Og harvið er eisini endaligi retturinn til oljuna burtur.

Tí er endamálið hjá stjórnini nú at fáa fóroyingar at gevá seg undir Danmark einaferð fyri allar:

Fyrst skulu fóroyingar ræðast til at atkvøða »nei« á fólkakonvóðuni tann 26. mai. Hvæ siðani skal henda, hevir Nyrup longu boðað ráð: Tá fólkid hevir sagt nei, skal samráðast um eina »sjálvtýrislög« undir donsku grundlögini.

Henda falsan kann bert gerast til samleika á ein hátt: Um fóroyingar atkvøða fyri eini skipan, sum góðkennir, at vit eru undir donskum valdi. – T.d. eini »sjálvtýrislög« undir donsku grundlögini.

Og hetta er just tað, Javnaðarflokkurin og danska statsvaldi vilja.

Tvinnir eru kostirnir

Líka til Fóroyar eru vorðnar fullveldisríki, verður sjálvtýrisröslan í krosseldi millum hesar partarnar – danska statsvaldið og fóroyska sambandsvongin.

Tí standur ein bæði baldrut, hørð og strævin til fyrir frammán hjá sjálvtýrshugaðum fóroyingum.

Men tapir sjálvtýrisvongurin fólkareðtinu (ella bakkur hann áðrenn hon er hildin) má val útskrivast. Og við eini bukðari og eyðmyktari sjálvtýrisröslu kann skjótt henda, at sambandsvongurin vinnum reinan meiri-luta á lögtingi. Og tó er samanlikt, at vit verða límað inn í Danmark...

Viðhört kemur tú so-leidis fyrir, at bæði tað, tú gerst, og tað, tú ikki gerst, hevir stórar fylgjur.

Verður fullveldissetlanin förd á mál, standur eitt stórt strið fyrir frammán.

Men tapir sjálvtýrisflokkarnir verður tað kanska stórra afturstig nakrantid fyrir fóroysku sjálvtýrisröslu.

Tapa teir – ella bogna teir – áðrenn fólkakonvóðuna – hava teir ruddar slíð fyrir, at valdið endaliga verður latið til skapninginum, sum stóð spillnakin á Christiansborg tann 26. oktober 2000.

